

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-404-7-15>

**SPATIAL LEXICON IN THE AUSTRALIAN
NATIONAL VARIETY OF ENGLISH**

**ПРОСТОРОВА ЛЕКСИКА В АВСТРАЛІЙСЬКОМУ
НАЦІОНАЛЬНОМУ ВАРІАНТІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ**

Kozlova T. O.

*Doctor of Philological Sciences,
Professor at the Department of English
Philology and Linguodidactics
Zaporizhzhia National University
Zaporizhzhia, Ukraine*

Козлова Т. О.

*доктор філологічних наук,
професор кафедри англійської
філології та лінгводидактики
Запорізький національний
університет
м. Запоріжжя, Україна*

Shymianova M. V.

*Postgraduate student at the Department
of English Philology
and Linguodidactics
Zaporizhzhia National University
Zaporizhzhia, Ukraine*

Шимянова М. В.

*аспірант кафедри англійської
філології та лінгводидактики
Запорізький національний
університет
м. Запоріжжя, Україна*

У сучасному мовознавстві дослідження процесів вербалізації досвіду мовців тісно пов'язане з національною своєрідністю лексики, віддзеркаленням унікальних відтінків історичних, культурних та соціальних процесів. У зв'язку з тим, що уявлення мовців про світ виражені у категоріях мови, посилюється увага дослідників до певних груп лексики, зокрема одиниць з просторовим значенням. Загальновідомо, що просторова лексика належить до мовних універсалій. Проте вона втілює не тільки результати загальнолюдського досвіду орієнтації у просторі, але також і національно-культурну специфіку локативних та дименціональних відношень.

Мета цього дослідження полягає в аналізі особливостей вербалізації простору в австралійському національному варіанті англійської мови (AusE).

Просторова лексика в AusE представлена споконвічними одиницями та локальними неологізмами. До першої групи позначень простору належать одиниці, які функціонують з давньоанглійського періоду (*back, down, up* тощо) і транспортовані до Австралії мігрантами з метрополії на Британських островах. Друга група просторових позначень охоплює австралійські новотвори, сформовані від англійських та запозичених основ.

Важливо зазначити, що споконвічна лексика зазнала суттєвих модифікацій. Це пов'язано з адаптацією поселенців до нових умов

життєдіяльності, новим досвідом й опануванням простору австралійського континенту. Споконвічні основи активно залучалися до формування регіонально маркованих інновацій за допомогою морфологічної (*down under* “in, at, or to Australia”; *up-country* “situated in inland and away from a major centre of population”, *far-back* “a region remote from a major centre of population”) та семантичної деривації (*fringe* “an area or sparse settlement bordering the arid inland region of Australia”, *back* “inland of settled districts” тощо).

Менш репрезентативна група інновацій, представлених запозиченнями. Такі включають внутрішні запозичення, зокрема з англійської мови США (*frontier* “an area of newly or sparsely settled country, remote from closely settled districts”), та поодинокі зовнішні запозичення з автохтонних та контактних мов Австралії (*Bullamakanka* “an imaginary place, remote and supposedly backward”; *the mulga* “remote country, the outback”; *all about* “everywhere”).

У структурному аспекті досліджувана лексика різноманітна і представлена простими (*the bush* “the outback”), складними (*out-district*, *-farm*, *-settlement* “distant from a central establishment or main settlement”) та похідними одиницями (*frontage* “land abutting on a river or stretch of water”), а також стійкими сполученнями (*back of Bourke* “the remote and sparsely populated inland”).

Особливості форми та значень досліджуваних одиниць засвідчують акцентуацію уваги мовців на специфіці досвіду пізнання простору Австралії, що виявляється в тенденції до звуження значень австралійських інновацій порівняно з позначеннями простору в англійській мові метрополії (пор.: BE *inside* (*adj.*) “being on or in the inside” та AusE *inside* (*adj.*) “pertaining to a closely settled part of Australia”).

Серед просторових опозицій, центральними в англійськомовній картині світу австралійців виявилися такі: ‘вертикаль’ (*up* – *down*), ‘горизонталь’ (*front* – *back*) та ‘закритість / відкритість’ (*in* – *out*). Актуалізація цих просторових протилежностей продуктивна для протиставлення ділянок соціалізованого простору, конструкцію якого становить домінанта ‘центр – периферія’. В картині світу, вербалізованій засобами AusE, просторова структура складається з опозицій ‘густо населена територія – пустеля’, ‘цивілізація – глибинка’. Метамовою для опису зазначених опозицій слугують позначення вертикального, горизонтального та закритого/відкритого простору.

Уявлення мовців про верхню, зовнішню та задню частини простору проєктуються на віддалені регіони (*up the country* “**away from a centre of population**”; *outback* “out in or to country which is **remote from a major centre of population**”, *beyond the limits (of location) / the boundaries* “the remote districts”; *back country* “country at **the rear of a settled district**”; *back settlement* “an **isolated settlement**, inland from settled districts”; *back block* “a tract of land in the **remote interior**”). Уявлення про нижню,

внутрішню та передню частини простору проєктуються на центральні регіони: *to go (come) down* “to travel from the country **to a capital city**”; *down the country* “to or **towards a (capital) city**”; *down country* “of or pertaining to the **more closely settled districts**”, *inside country* “the **familiar and well-settled**’ part of the country”, *frontage* “land abutting on a river or stretch of water, but acquiring **special prominence because of the importance** of access to water”.

Аналіз процесів семантичної деривації та контекстних уживань дериватів з просторовим компонентом дозволяє дійти висновків про семантико-прагматичні особливості реалізації одиниць з просторовими значеннями в AusE. Метафоричні значення та цільові компоненти, що експлікуються в контекстах просторовими складниками, засвідчують суттєве перебудування семантичної структури одиниць: формування іншої, а не просторової, семантики та руйнування просторової семи. Наприклад, ‘відсутність культури, цивілізації, прогресу; низький рівень життя’ (“*This isn’t the back of beyond any more – though people down south still seem to think we’re a rough mob here*” (1963 D. Attenborough *Quest Under Capricorn* 24) [цит. за: 1, с. 49]); ‘ізоляція, покарання’ (“... *he was in solitary confinement ... It was obvious that anyone who had done a stretch out ‘the back’ was treated with respect*” (1962 J. Brown *Harpoon* 50) [цит. за: 1, с. 25]), ‘погане ставлення, роздратування, гнів’ (“*He ... said ... you must get up there is a bit of a down*” (1826 Tas. Colonial Secretary’s Office Rec. 1/10 215) [цит. за: 1, с. 214]); “*Eugene .. had what is colonially termed ‘a down’ upon the speaker, that is to say, a spite against him*” (1862 ‘W.T.G.’ *Quite Colonial* (с 1948) 17) [цит. за: 1, с. 215]), ‘повідомлення інформації, донос, зрада’ (“*There was too much danger that a squarehead would top-off to the police*” (1939 K. Tennant *Foveaux* 312) [цит. за: 1, с. 679]).

Отже, просторова лексика в AusE віддзеркалює досвід мовців у процесі міграції та освоєння австралійського континенту. Через систему просторових опозицій маніфестовано не тільки особливості системи просторових зв’язків та концептуалізації простору в мовній картині світу, а й доміанти австралійської моделі культури. Позначення простору виявляються важливими елементами метамови опису цієї моделі, репрезентації системи цінностей та антицінностей суспільства, через які мовці сприймають світ і життя. Просторовій лексиці в AusE властиві яскрава образність та конотативне забарвлення. В метафориці, в пейоративних та меліоративних значеннях одиниць закарбовано емоційно-експресивний та оцінний аспекти мовної картини світу.

Література:

1. Ramson W. S. (Ed.). The Australian National Dictionary. A Dictionary of Australianisms on Historical Principles. Melbourne : Oxford University Press, 1997. 814 p.